

Lisäselvitys eduskunnan lakivaliokunnalle HE:tä 272/2022 vp koskeneen asiantuntijakuulemisen 24.11.2022 johdosta

1. HE:n 272/2022 vp johdosta eduskunnan lakivaliokunnassa 24.11.2022 järjestetyssä asiantuntijakuulemisessa allekirjoittaneelta pyydettiin kirjallista lisäselvitystä esitystä koskevan asiantuntijakuulemisen jälkeisessä keskustelussa esiin nousseiden kysymysten johdosta. Pyydettynä lisäselvityksenä esitän kunnioittavasti seuraavan.

2. Olen eduskunnan lakivaliokunnalle HE:tä 272/2022 vp koskevassa 24.11.2022 päivätyssä asiantuntijalausunnossani kiinnittänyt huomiota siihen, että esityksessä ehdotettua sääntelyä, jonka mukaan suljetuissa laitoksissa vanki saisi tupakoida vähintään tunnin päivässä vangille varattavan ulkoilun yhteydessä, on arvioitava perusoikeuksiin puuttuvalta sääntelyltä edellytettävän oikeasuhtaisuuden näkökulmasta. Olen lausunnossani esittänyt, että sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta perustellumpi vaihtoehto saattaisi olla erillisten tupakointitilojen sijoittaminen vankiloihin, joissa voitaisiin vankilan muun ohjelman sen salliessa tupakoida ulkona tapahtuvan tupakoinnin ohella. Kirjallisessa lausunnossani 24.11.2022 olen katsonut, että esityksen perusteissa ei ole esitetty erityisen kattavia perusteita sille, minkä vuoksi esityksessä ei ehdoteta tällaista oikeasuhtaisuuden kannalta perustellumpaa sääntelymallia. Olennaista tässä oikeasuhtaisuutta koskevassa arviossa on, voitaisiinko tupakointi järjestää esimerkiksi vankiloiden sisätiloissa erillisiä tupakointitiloja sisätiloihin sijoittamalla tavalla, joka mahdollistaa tupakoinnin ilman, että tupakoinnin salliminen aiheuttaa muiden altistumista tupakansavulle (PeVL 40/2020 vp, s. 4).

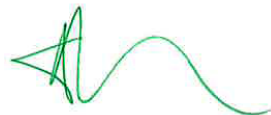
3. Lakivaliokunnan esitystä koskevassa asiantuntijakuulemisessa 24.11.2022 tuotiin esille, että tupakoinnin salliminen tupakointitilojen vankiloiden sisätiloihin järjestämällä ei olisi mahdollista tavalla, josta ei aiheutuisi muiden altistumista tupakansavulle. Asiantuntijakuulemisessa esitetyn mukaan tupakoinnin järjestäminen sisätiloihin sijoitettavissa tupakointitiloissa edellyttäisi valvontaa ja esimerkiksi sitä, että tupakointitiloihin päästettäisiin aina vain tietty määrä henkilöitä kerrallaan. Tupakointitilan käyttämistä olisi myös valvottava, jotta sitä ei käytettäisi tavalla, joka mahdollistaa muiden altistumisen tupakansavulle. Lisäksi tupakoinnin salliminen tupakointitiloissa saattaisi olla ongelmallista suhteessa tupakointivälineiden mahdollisen hallussapidon ja säilyttämisen järjestämisen näkökulmasta, koska tupakointi olisi sallittu esityksessä ehdotettua useammin. Jos vangeilla olisi mahdollisuus tupakoida tupakointitiloissa useammin, tupakointivälineiden hallussapitomahdollisuudet lisääntyvät, mikä saattaa lisätä salatupakoinnin mahdollisuutta ja näin lisätä riskiä muiden altistumisesta tupakansavulle.

4. Asiantuntijakuulemisessa nähdäkseni esitettiin edellä mainitun kaltaisia lisäperusteita sille, että tupakoinnin sallimista sisätiloihin sijoitettavissa tupakointitiloissa ei olisi mahdollista järjestää tavalla, josta ei aiheutuisi muiden altistumista tupakansavulle. Jos edellä mainitut asiaan liittyvät ongelmat eivät ole järjestettävissä, esityksessä ehdotettua sääntelyä on nähdäkseni pidettävä oikeasuhtaisuuden asettamat vaatimukset täyttävänä. Koska kysymys on kuitenkin huomattavasta itsemääräämisoikeuteen puuttuvasta sääntelystä, ehdotetun sääntelymallin toimivuutta

olisi nähdäkseni syytä seurata ja jos tupakointitiloihin liittyvät ongelmat on mahdollista ratkaista, sääntelyä on tältä osin syytä jatkossa tarkistaa.

5. Ehdotetun sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta merkityksellistä on myös, että ehdotetun vankeuslain 10 luvun 1 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan vangilla olisi oikeus lääketieteellisten tarpeidensa mukaiseen hoitoon tupakoinnista vieroittautumiseksi. Vastaava muutos tehtäisiin tutkintavankeuslain 6 luvun 1 §:n 1 momenttiin. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 40/2020 vp edellyttänyt esityksessä ehdotettua sääntelyä täydennettäväksi siten, että siinä säännösperustaisesti turvataan vangin oikeus nikotiinikorvaustuotteisiin, lääkehoitoon ja muuhun tukeen, koska pitkäaikaisen tupakoinnin yhtäkkinen lopettaminen voi aiheuttaa tupakoineelle henkilölle vakaviakin fyysisiä ja psyykkisiä vieroitusoireita (PeVL 40/2020 vp, s. 4). Koska vangilla olisi oikeus tupakointiin vain kerran päivässä, lienee selvää, että tupakoiville vangeille aiheutuu ehdotetun sääntelyn johdosta tupakointimahdollisuuksien merkittävän vähentymisen aiheuttamia vieroitusoireita. Esityksessä ehdotetun mukaan vangilla olisi oikeus lääketieteellisten tarpeidensa mukaiseen hoitoon tupakoinnista vieroittautumiseksi. Tupakoinnin merkittävän vähentymisen aiheuttamia vieroitusoireita aiheutunee kuitenkin myös niille vangeille, joiden suhteen lääketieteellistä tarvetta hoitoon tupakoinnista vieroittautumiseksi ei ole todettu. Ehdotettu sääntely ei ota huomioon tällaisten vankien oikeutta nikotiinikorvaustuotteisiin ja muuhun tukeen. Ehdotettua sääntelyä ei näin nähdäkseni voida pitää eduskunnan perustuslakivaliokunnan edellyttämän mukaisena, minkä lisäksi tupakoinnin sallimista vähintään kerran päivässä koskevan sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa olisi perusteltua säännösperustaisesti turvata vangin oikeus nikotiinikorvaustuotteisiin myös muissa kuin lääketieteellisesti todetun asiaa koskevan tarpeen tilanteissa.

Helsingissä 28.11.2022

Sakari Melander
professori